

Bologna prozesatzen

PATXI SALABERRI MUÑOA

EHUko Hizkuntzalaritza eta Euskal Ikasketak Saileko irakaslea

0. Neurozientziek diotena egia bada, hots, predikzioak egiteko gaitasuna dela inteligentziaren oinarria, geure adimena egiaztatzeko aukera izango dugu ondoko urteotan, hain zuzen ere, predikzio-lana baita Bolognari buruz egun egin daitekeen gauza bakarra*. Hain izan da sortzez nabarmena haren *zehaztugabetasuna*¹, ezen Bologna Planaren erabateko ezarpenaren atarian gauden honetan balorazio objektiboa egiten saiatu diren gehienak² nekez joan baitira «ziurgabetasunak», «zalantzak», «arriskuak» eta «gerta litekeenaren beldurra» adieraztetik haratago³.

Haurgintza aurreko teknologiak huts egin izan baligu bezala, une honetan ezin jakin bide dezakegu neska ala mutila izango den jaioko dena. Lasai egoteko moduko egoera, edonola ere: behintzat badakigu izorra garela.

Eta badakigu, orobat —eta jasota gera bedi baieztapena jere miastarren malkorik ez balu legez—, Bolognak aitaponteko dituen kapitalak eta merkatu-lobbyek ez dutela inoren *prediktorrik* maite, predikziorik errealistenak, hau da, etorkizun laburrean zinez gauza daitekeenaren hipotesi zehatzak —esplizituki ezagutzera ematen ez den horren miatze-lanean

oinarrituak, alegia—, ageriegia utzi bailezake kontzeptu eta irizpide orokorren atzean haiek beren baitarako dagoeneko irudikaturik duten panorama. Izaera berekoa unibertsitatean zein bestelako arloetan, edonola ere: haien interesetarako egoki(tu)a, praktikoa, erabilgarria, malgua, errentagarria, erreflexio otzanekoa eta, jakina, haien eraikuntza ekonomikoa eta hura sustatzen duten oinarriak zalantzan jar litzaketen predikziotarako irendua.

Erako lurra, edozein modutan, satorkumearentzat ere. Nahiz igarle agertzeko itsuegia izan...

1. Geroago handi-txiki guztiek sinatua (29 estatuk lehen-dabizi; ia 50ek gaur egun), Bolognako Aldarrikapena Europako lau estatu ekonomikoki erraldoienek planteatutako beharrei erantzutera etorri zen 1999an. Alemania, Frantzia, Italia eta Erresuma Batuenaren ekimenez sortua, Bolognako Konbergentzi Prozesu bezala ezagutzen denak funtsean unibertsitate-titulatuaren merkatu bateratua eta irekia sortzea zuen ageriko xede.

Kronika ofizialek beste modu batez kontatuko duten arren, unibertsitateak zituen berrikuntza-premiak esparru akademikotik at erabaki ziren, egoeraren diagnostikoak eta ondoko konponbideak ohiko estamentu politiko-ekonomikoen aterpean eman zirelarik. Diagnostikoaren hariak (ez beti desbideratuak) ez zuten zalantzarik utzi ondoko medizinak aplikatzeko orduan: zahar eta artritikoak geratzeaz gainera, Europako unibertsitateetan alferrikako *jakituria* gehiegi sortzen eta transmititzen zen, mundu aldakor hone-tan berehala zaharkitua gera daitekeena, gainera. Are gehiago: lan-merkatutarako praktikoegia ez zen prestakuntza omen zen eskaintzen zena; ondorioz, tituluak enpresetan hasten ziren unean ekin behar izaten zioten benetako prestakuntza errealari, horrek enpresa eta estatuari zekarzkion gailuzuekin. Bestalde, *Gizarteak* (irakur bedi «ekonomi lobby ahalguztidunen begiradapeko merkatuek») hango eta hemengo ikerkuntzaren, patenteen eta titulatuaren beharra

du etengabe, ukrainiarrena zein portugaldarrena, finlandiarrena zein zipretarrena, eta ezin ditu estatuen arteko desberdintasunak mugikortasunerako eragozpen izan.

Horri guztiari, noski, estatuen ekonomi ikusmiran aspaldidanik zegoen faktorea erantsi behar zaio: unibertsitatean ikasteko eskubidearen orokortzeak (bigarren hezkuntzaren luzapen natural bihurtzen ari baita) areagotu baino ez du egiten arka publikoek egunetik egunera onerosoago sentitzen duten unibertsitate publikoen finantziazioa, batik bat haietatik egresatutakoek gero nagusiki enpresa pribatuen onerako izan behar dutenean.

Diagnostiko-lerro hauen aurrean, Bolognak aski zuzendua zuen eginkizuna.

Unibertsitate-sistemaren «egokitzapena», beraz, mugarik gabeko *Gizarteak* (irakur bedi...) behar dituen profesionalen taxuzko harrobia izatera bideratua da.

2. Beste nonbaiten zehatzago agertuko den historiari ekiteko asmorik ez badugu ere⁴, gogoratu behar da Goi Hezkuntzako Europar Espazioaren sorrera izan zela egokitzapen-premia horren lehendabiziko erabaki sendoa eta, ikasle-irakasle-ikertzaileentzat ere, lehen begirada inozoan berderen, erakargarria.

Espazio komunaren ezarpenak ezinbesteko zuen barne-antolamenduaren diseinu berria ere (ikasketa-plan guztien moldaketa barne) sei bat punturen inguruan harilkatua eta itundua geratu zen.

Teknikoki eta *marketingaren* aldetik, egokia proposamena: Europako estatuetan konparagarria den titulazio-sistema baten ezarpena, bi ziklotan banatua⁵ eta kreditu-sistema komun batez ebaluatzeko modukoa, esparru guztian kalitate eta metodologi maila berdinekoa, eta ikasketa-planetan europar dimentsioa bereziki azpimarratuko lukeena bertako biztanleen okupazio-maila errazteko. Azken osagarri gisara, unibertsitate-estamentu (ikasle-irakasle-ikertzaile) guztien mugikortasuna bultzatuko duela dio itunak.

Agerikoa da produktua ongi zabaltzeko «kontzeptuak» baino ez direla hitzarmenean erakusten.

Hortik, agian, hainbat Bolognazaleen optimismoa, guztia-ri baiteritzote oportunitate, aukera, aldaketa, berrikuntza teknologiko eta pedagogiko, bezeroarekiko (barka! ikaslearekiko) konpromiso, lan-etorkizunerako erabateko prestakuntza, gizarte-agenteeekiko elkarrekintza, irakasle, ikasle eta proiektu baliagarrienen kontsiderazio, aurrekontuen areagotze... Dena, gainera, «hautespén naturalak» eman ohi duen malgutasun printzipioaren arabera darwinizatua.

Horrela, letra gutxierekin eta demagogiaren aparretan ito gabe, Europako unibertsitate publikoan ere jakin izan du jorkamolde neoliberalak eskua sartzen eta bere interesen heineko eraikuntza moldatzen.

Norabidea da inportanteena. Estatu bakoitzari egokitu zaio gero ondoko zehaztapen-lana. Eta saltzekoa.

3. Planaren hedapen-arrakastarako faktore egokitzat jokatzen du lehendik interesatuki zabaldua zen «iritzi» edo, nahia-gu bada, «konstatazio objektibo» batek, zeinak argi «erakusten» baitu *jakituria* eta *zientzia huts* bezala ezagutzen direnen transmisioa koste gehiegikoa dela herri-altxorarentzat, guztiok ikusmiran omen dugun lan-merkaturako alferrikakoa eta, azkenik, ez duela behar besteko errentabilitaterik sortzen, ez behintzat *Gizarteak* —horrela, letra larriz berri-ro ere— espero duenari erantzuteko.

Ez da aipatzen —baina «hautemate» neoliberalen zakuto berean doa— bigarren «konbikzio» bat ere, teknologia eta zientzia aplikatuak ez diren guztien aurkako suspikazia maila areagotzen duena, hots, «beste» zientziek lanaren eta errentabilitate ekonomikoaren munduarekiko jende —*kritiko* esatea lar orokortzea liteke— *desadaptatu* gehiegi sortzen duela dioena. Jakintza-arloaren eta prestakuntza-motaren ondorio zuzena, nonbait.

Besterik aldarrikatu arren, ekonomi mundu neoliberalak ez du «beste» horietako askoren lantze-gune berezi diren pen-

tsamendu kritikoaren eta sentsibilitate sozialaren premiarik. Jakina, derrigorrezko kausalitatez, arlo horiexen iraupena da, hain zuzen, ikasketa-plan guztietan zalantza-maila altuena sortzen segitzen duena.

Izan ere, besterik da *Gizarteak* behar omen duena: batetik, kudeatzaile eraginkorrak, sistemari egokituak eta sistemara adaptatuak, denetarako eta denetan malguak, baita printzipio eta konbikziotan ere. Eta behar du, bestetik, lan-eskua, prestatua, aldakorra, denetarikoa, lan-ordu luzeetara ohitua eta ikusmiran errentabilitate hutsa izatera egina⁶.

Orain arte Lanbide Heziketak errazten zuen lan-esku espezializatu hori, aurrerantzean unibertsitateak⁷ eskainiko du, hori bai, litezkeen profesionalen lan-adina atzeratuz.

4. USamerikarrek hogeita bat urte bete arte gazteei edari alkoholduinak debekatzeko darabilten haur-trataeraren eskema bertsua luzatu nahi bide du Bolognak ere, gauza publikoan, Europako presidentek eta ordezkari politiko guztiak aukeratzeko adina onarturik dutenean unibertsitatean hasten diren ikasleekin. Kode penalean ez bezala, hamazortzi urtetik gorako ikasleak adingabeko bailiran tratatzen ditu ikasketak eta ebaluazio motak (guri-guriak guztiak) eskaintzen hasi orduko.

Sozialki bizitza-proiektu aske bat burutzeko ahalmena onartzen zaion ikasleak, *Gradua* lortzen igaro beharko dituen lau urteetan printzipioz Bigarren Hezkuntzari edota Lanbide Heziketari berari legokiekeen prestakuntza-maila gisakoa lortuko du. Eta hori, baldin eta eguneko zortzi bat orduko⁸ lan tutorizatua (uler bedi «tutore» hitza zuhaitzak zuzen hazteko erabiltzen diren tresnen adieran) betetzeko gai bada⁹. Ez da zalantzarik, hala eta guztiz ere, ikasgaiak gainditzeko planteatuko zaion jarraikako ebaluazio modukoak ikaslea aprobatazea bilatuko duela, unibertsitateek, ekonomia printzipioez oharturik, betidanik izan baitute aratz karreraren kostea areagotu besterik ez dutela egiten suspentsoek¹⁰.

Edonola ere, Gradu-ikasketetan «edukiak» bigarren mailara jaitsiko dira, eta «gaitasun-trebetasunek» osatuko dute bolognar formakuntza praktikoaren bihotza, baita, antza denez, kontu honetarako zailtasun bereziak aurkeztu ohi dituzten jakintza-arlo humanistikoetan ere.

Training-eskema horren bidez lortzen omen den profesional arduratsu eta lehiakorra izatera iristeko egokituko zaion lan-ordutegiarekin, bestalde, Unibertsitateak lan-mundutik urrun mantenduko du gazte-geruza zabal bat, lau bat urtez *graduatu*en kasuan¹¹ eta sei batez *masterizatu*enean.

Ikasle horiek lan-merkatutik erabat kanpo egonik, begi bistakoa da ezin izango direla famili ekonomia asko izan (orain arte bezainbeste, bai?) ikasketen zama¹² jasan ahalko dutenak, ez eta karrera ondoko ordainketa eskatzen duten kreditu-beketan enbarka daitezkeenak ere¹³. Eta ez dirudi *gradu*ko ikasketa generalisten ondokoetan matrikulatzeko orduan zailtasun ekonomikoak arinduko direnik.

Bologna errealari dagoeneko leporatzen zaion elitismoaren kalifikatiboa abiapuntu hauotan oinarritzen da. Zeren eta inork ez baitu zalantzarik horri guztiari matrikula-tasen egokitzapena erantsi beharko zaienik¹⁴.

Jakina, ikasleek ordainduko dutena unibertsitateetara zerbitzuen truke bideratuko den parte bat baino ez da izango. Alegia, horraino baino ez da iritsiko diru-iturri horren eragina. Izan ere, «bakailaoa» zatituko duten finantzabideak —hots, ikasleenak ez bezala, barneko politika eragin eta baldintzatu-ko dutenak— arka publikoak eta, bereziki, unibertsitate-eskaintzak diseinatzeko «premia errealak» aurreikusi eta aurreikusiko dituen sektore ekonomikoa izango dira. Azken honen aurrekontuetatik aurreratuko da finantziazorik erabakitzaileena, eta, esan gabe doa, hark markatutakoen ildotik ulertu eta burutu beharko dira ikerkuntza-politikak eta ikasketa-planak.

Nolanahi ere, ez da hau egun batetik bestera azaleratu eta atzemango den kontua. Pentsatzekoa da aipatu ezarpen-prozesua presa lar gabe gauzatuko dela filosofi aldaketa erakus-

ten duten ataletan, jaki berriak digeritzeko denbora izan dadin. Taseen igoera gordinak, esaterako, ez dira bat-batean gertatuko, are gutxiago gobernuan daudenak sozialki progresistatzat edo agertu nahi badute euren burua¹⁵.

Lehenago atzemango da —atzemana da jadanik— logikoa-go eta neutroagotzat aurkezten ari den enpresa-lobbyen infiltrazioa unibertsitateetan.

Ez hain azkar agian, baina laster asko edonola ere, nabarrena izango da euskara bezalako hizkuntza gutxituen tratuera berria, graduetan ez bezala, masterretan ez baita *sentimentalismo* antiekonomiko gehiegirik onetsiko. Gaztelania eta ingelesa izango ditu —beste predikzio bat, ez originalia berau ere— Euskal Herriko Unibertsitateak egiazko hizkuntza.

5. Hamaika bider iradoki zaigu oinarri eta agintari dugun ekonomia neoliberalak ez duela ondorio teknologikorik gabeko ezagutzarik nahi. Esanguratsuak dira, esaterako, Zientzia eta Berrikuntzarako Ministroa den Cristina Garmendiak berriki adierazitakoak: «Las humanidades tienen que implicarse mucho más de lo que están en el campo científico y tecnológico»¹⁶. *Inplikazio* delako hori ez da norabide bakarrekoa eta, begi bistan dago, badu azpimarratu beharreko alderdirik.

Ildo horretan, espainiar unibertsitateak erabili behar izaten dituen aurrekontuek Barne Produktu Gordinaren %1,2ko maila inoiz gaintu ez dutenean, harrigarria bezain bitxia egiten da Bolognako uztaipeko gobernuak (ia 50 estatuko Europa erraldoia!) hain biziki eta modu bateratuan interesatuak ikustea gutxienez aurrekontuen bikoizketa eskatuko dien unibertsitate-hezkuntzaz. Zerbaitek koadratuko ez bazu bezala!¹⁷

Jakina, koadratura unibertsitateen finantziazioaren sekretua urratzean atzematen da, ikasleen poltsikoetatik aterako den dirutzaz gainera («ezer nahi duenak, ordain beza» da unibertsitate-merkaturako leloa ere), bide pribatua tarteka-

tzen baita eskema orokorraren baitan. Bide pribatua esan dugu, baina, nahiago bada, enpresa pribatuaren mundua esan liteke, edo, kategoria abstraktuagoa dirudiena erabili nahi izanez gero, onargarri liteke, ziur asko, «merkatu» hitza ere¹⁸.

Horrek, ezaguna da, ondorio larriak izango ditu ikerkuntzak hartuko duen norabidean eta baliagarri (ez) diren ikasketen eta arloen kasuan¹⁹, merkatuaren mundua ez baita altruismoagatik edota elkartasun-espirtuagatik karakterizatzen.

Guztiarekin, unibertsitate-sistemaren egituraren atzemango da, gorago adierazi bezala, lehen efektu ikusgarria. Izan ere, unibertsitatearen kudeaketa enpresa-munduak komandaturatzen izango da aurrerantzean. Enpresa-munduak, hortaz, presentzia unibertsitario zuzena eta erabakigarria izango du arlo garrantzitsu guztietan²⁰: Gizarte Kontseiluetan²¹, masterraren diseinuetan eta izenetan²², etab.

«Gizarte-kontrol» horrezaz gainera, enpresa-munduak bere gain hartuko duen finantziario inbertsio modura egina geratuko da, hau da, geroago patente, teknologia eta lan-esku espezializatu malgu eta, agian, merkearen bitartez errentabilizatu ahal izango duen inbertsio modura.

Are gehiago, akuilu eran eta bere borondate onaren adierazgarri gisa, Bolognak aurreikusitako BPGaren %3ra hurbil daitezkeen kosteak estatuekin konpartitzeko ahalegina egingo du enpresa-munduak, ziurtaturik baitauka orain arteko ehunekoa bederen arka publikoetatik aterako dela.

Horrela gertatuz gero, iritsiak izango ginateke ez batzuk unibertsitatearen erabateko pribatizazioa deitzen duten horretara, baizik eta, ekimen pribaturako are interesgarriagoa den pribatizazio mota batera, non *de facto* pribatizatzeko bidean barrena doan unibertsitatearen aurrekontuen zati handi bat fondo publikoekin ordainduko litzatekeen.

Honainoko hauek, halere, izozmendiaren zati bat baino ez dira.

6. Aipatu besterik ez dugu egin Europako estatuek (Espainiak eta Frantziak, guri dagokigunez) hain sutsuki babes-

ten dituzten hizkuntza ez hegemonikoen arazoa, probableki litekeena, noski, predikziotan ari baikara.

Edonork daki ez ingelesa gabe, baina bai euskara gabe, lasai asko bizi daitekeela gero eta globalizatuago dugun mundu honetan. Are lasaiago, eta ez da erretorika, unibertsitate-sistemaren hariak goitik behera bideratuko dituen enpresa-munduan.

Guztiok dakiguna gordinago esanda, ekonomi esparruan eragozpen huts dira hizkuntza txikiak, mugak besterik ez baitute jartzen litezkeen bezeroen artean. Eta Bolognak hasieratik definitua du eragozpenik gabeko mugikortasuna duela bultzatu beharreko irizpide garrantzitsuenetako.

Zertarako, bada, mugikortasuna errazten ez duen atal batean inbertitu? Ez irakasleen prestakuntza (haien denbora ere preziatua da horretan eta horretarako xahutzeko), ez ikasleena (haien formakuntza teoriko-praktikoaren kaltetan lihoazke euskara teknikoa ikasten aritzeari eskainitako baliabideak eta denbora), ez aldizkariak eta materiala sortzeko ahaleginak..., txori bolognarrak soberan ditu horrelako hegala astunak.

Joerak ikusita, eta erostaka hasteko bokaziorik ez badugu ere, euskara ikasketa- eta ikerkuntza-hizkuntzatzat sustatzeko egin dezatena (ezer egiten bada!) beharrezkoa ez den zerga bat bezala hartuko da garbi asko. Zahar, eder, folkloriko, etnologiko, nazional... nahi dena, baina betiere merkatuak nahitaezko ez duen zerbait irauarazteko zerga huts bezala.

Inpresio hori dagoeneko agertu da orain arte UPVn diseinatutako ikastaroen irakurketa desberdinetan. Graduondokoetan, esaterako, testimoniaia da Euskal Herriko Unibertsitateak euskaraz eskaintzen duena. Areago: tradizionalki beren ikerlana euskararen inguruan burutzen dituzten hiruzpalau arloetara mugatzen da euskararen presentzia oro har (euskal filologia, euskara teknikoa eta filosofia-pedagogiako arloren bat, orain arte hain zuzen ere enpresa-munduari gutxien interesatu izan zaizkion esparruetakoak). Eta horren aurrekaria, azken ikasturtean eskaini izan diren master eta graduondokoetan ikus dezake interesa izan dezanak²³.

7. Ez da maizegi eztabaidatu eta ez da oraindik argitu nola ukituko duen Bolognak irakasleria eta nola utziko duen haren eginkizuna. Besteak beste, mahairatu eta zehaztu ga-be dago (Planaren ezarpen-prozesuak eskatzen duen zuhurtzia ala inprobisazioaren kultura?) irakasleen lan-zama berria eta haren banaketa eta balorazioa ziklo desberdinetan (klaseak, tutorizazioak, ikerkuntza, kudeaketa...).

Ildo horretan, egun sumatu baino ez da egiten nondik joan daitezkeen erabakiak: artritisa kronifikatuago duten irakasleen jubilazioa, gaixotasuna zeharo finkatuta ez dutenen doikuntza pedagogikoa, askoz koste gutxiagoko (hirurtekorik, bosturtekorik eta neotramorik ez) eta hizkuntza eta informatika gehiago dakiten irakasle gazte malguen kontratazioa, etab.

Egia da, edonola ere, aldatu egingo zaizkiola hainbat eta hainbat perspektiba egungo irakasleari eta oraingoz ezagunegi ez dituen esparruetaraino eramana izango dela.

Irakasleen estatusari nolabaiteko argitzapenak etor dakizkioke hortik, ez beti onartzeko atseginak ziurrenik, baina interesgarriak betiere, irakaslea «behingoz» ohar dadin unibertsitatearekin, ikasleekin eta gizartearekin dituen eginkizunez eta betebeharez, irakaskuntza arloan bezainbeste ikerkuntzarenean ere.

Hori aitzakiatzat, ez litzateke harritzekoa unibertsitatean enpresetako produkzio eskema finkoak agertzen hastea: presentziazko ordutegi luzeagoak eta kontrolatuagoak, ospetsu bilakatu den funtzionario-anabasaren desagertzea, kudeatze-lanetan inplikazio enpresariala, ikasleekiko dedikazio zorrotza, «ekoizpen» didaktiko-intelektualaren sistematizazioa eta kontrola, atzerriko hizkuntzen exigentzia...

Bestalde, didaktikak eta metodologiak ere berriztatu behar harko ditu irakasleak, lehengo maisu-saio eta klase magistralen ordeztu, ikaslearen parte-hartze zuzena eta aktiboa bilatzen baitu Bolognak, mintegiak bultzatuz, laborategiak eta praktikak indartuz, etab.

Pentsatzekoa da informatika eta teknologia berrien erabileran ere aurrerapauso nabarmena erakutsi beharko duela irakasleriak, bai dozentzia unean, bai ikertzeko orduan.

Bolognak, dena den, beren errotarantz bideratuko ditu urak, eta horretarako orain artekoa ez bezalako malgutasuna eskatuko dio irakasleari, bai gerrian eta bai buruan.

Irakasleen «espezializazioa» eta segmentazio berria²⁴, esaterako, ubideratze horren ondorio argia —predikzioen hutsa!— izan daiteke. Eta ez gara ari enpresen finantziazio-presioen eraginez etorriko diren ikerkuntza-bideraketaz eta espezializatzeko-premiez bakarrik. Erraz asko gerta liteke unibertsitate, fakultate eta sailtako ziklo prestigiatuak suertatuko diren Master eta Doktoradutzako irakaslea ez izatea Graduko bezalakoa, batez ere zientzi prestakuntzari, estatusari eta aurrekontuen erabilerari dagokienez. Prestigioaren araberrako bipolarizazio horrek, jakina, lehen eta bigarren mailako irakasleak ekar litzake efektu guztietarako.

Baina, edonola ere, bestelakoa da Bolognak irakasleei eta unibertsitateko kide guztiei ekar diezaiekeen kalte latzena. Izatez, gertagarri da, une batean saihestezin dirudien errealtatea betierekotzat hartzeko dugun gaitasunaz baliatuta, Bologna perspektiba deskontestualizatu batetik ikusten hastea eta, ondorioz, plano guztiak nahasirik, bigarren-hirugarren mailako direnak (ikerketa-ikasketetarako metodologia eta pedagogia berriak, izaera praktikoa...) beste guztiak esaltzeko erabiltzea, Bolognako benetako eragileak, motibazioak eta interesak erakusten dituztenak ahaztuz edota haien aurrean ez ikusiarena eginez.

8. Inork irudikatu duen bezala, oraindik Erroma eta Grezia zaporeko uretan zebilen ontziari Erasmorena ez den Rotterdameko merkatal porturantzeko norabidea ezarri zaio Bolognarekin, horrek izango dituen ondorio guztiekin, itsasontziaren merkantzia-ontzi bilakatzearena barne.

Bertan doazenek intentsiboki jardun beharko dute lehen-go lanak eta eginkizun berriak atera ahal izateko, besteak

beste, lehengoa bezain barea ez den itsaso zakarrean nabigatzeko formak egokitzen eta portu berrira eraman beharko dituztenak beste era batez moldatzen. Jakina, plazerezko kruzero batean joango balira bezalako prezioak ordaindu beharko dituzte enbarkatzen diren ikasleek.

Izan ere, aski argi geratu da Bolognak hezkuntzan planteatzen duena ez dela ohiko erreforma bat, erreforma arrunta. Are gutxiago da, alde onak baino ikusi nahi izan ez dizkion sektoreen batek uste duen egokitzapen metodologiko hutsa. Aldakuntza estrukturala da Bolognak dakarrena, xedeei daragienaz gain, Hezkuntzaren kontzepzioaren sus-traiei ere eragiten diena²⁵.

Funtsean, ikerkuntza, irakaskuntza, tituluak, karrerak, iraupenak, metodologiak, pedagogiak eta beste, merkatu-ekonomiak Unibertsitaterako ezarri xedeak lortzera bideratuak dira. Ezin, beraz, eskema horrek bereganatutako Gizarte Kontseiluak eta unibertsitarioon lana fiskalizatuko duten Kalitate Erakundeak unibertsitate-sistemaren onbidertzeko tresna neutro eta aseptiko direla pentsatzen segi.

Europan beste unibertsitate-eredu bati eman zaio hasiera. Gizartea Merkatuarekin identifikatzen duen eredia. Bokazio publikoa interes pribatuarekin nahasten duena. Zientzia teknozientziaren zerbitzupean jartzen duena. Gizakia behargin huts nahi duena.

9. Zer egin?, galde zezakeen lagun erdeinatu hark berriro ere inguruan balego.

Ez baita erraza, izan ere, unibertsitatearen aitzakiarekin ekonomi planteamendu net garbiei erantzuten dieten erabaki politiko estraunibertsitarioen aurrean nola joka daitekeen erabakitzea. Ez baita erraza Bolognako Planaren ezarpen prozesu hertsu, hermetiko eta inolako eztabaidarik ahalbidetu ez duen honen aurrean kritikoki eta aktiboki posizionatzea. Ez baita erraza ustezko aukeren mozorropean eta berrikuntza pedagogiko-teknologikoekin transatlantikoaren

egiazko norabide merkantilista ostendu nahi duen Planari iparrorratz berria jartzea.

Nola jokatu, ezkerrik konprometituena ere, bere erabateko desorientazio kronikoan, neoliberalismoaren azken ekoizpen erraldoi hau aldaketarako eta unibertsitatea hobetzeko abagunetzat ikusi nahi izan duenean?

Zer egin, beraz, urte batzuk iragan arte egikaritze erreala-
ren letagin zorrotzak erakutsiko ez dituen ardi-larruzko honen aurrean?

Artzainen predikzio-zuhurtasunak dio horrelakoei artal-
dera hurbildu aitzin eman behar zaiela muturretan. Inoren txakurrekin, berriz, bestelakoa ohi da jokabidea: beldurgarriak iruditu arren, haginka egin dezaten arte itxaron behar izaten da defendatzen hasteko.

Ez dirudi asko izan direnik dilema hori ulertu edo onartu dutenak. Ez, behinik behin, unibertsitate-arduradunen artean.

Horrexegatik, hain zuzen, da interesgarriagoa ildo horretan Carlos Berzosa errektoreak²⁶ «Sí a Bolonia, pero no así» artikuluan kaleratu duen printzipio-aitorpena. Predikziotzat ere har litekeen «arrisku» zerrenda baten aurrean, Berzosak «ez nago prest» aldarrikatu du ozenki²⁷.

Guztiarekin ere, esan ez duena da ez dela Complutenseko errektore izango berak finkatzen lagunduko ez omen duen hori guztia unibertsitatean erabat gauzaturik gera dadinean. Ez eta bitartean zer egingo duen ere hain «erreal» etsi dituen «arrisku» horiek burutu ez daitezten²⁸. Izatez, arras saihestezin dirudi Europako estatu guztiek abian jartzea erabaki duten Plan honen gauzatzeak eta —berriro predikziogile bihurtuz— guztiz ezinezko Berzosaren ustez unibertsitateak izan beharko lukeen toki lilugarriak:

un lugar donde además de preparar buenos profesionales se genere y se transmita el conocimiento, un espacio de reflexión y pensamiento, de debate y de crítica, y sobre todo un lugar de investigación y de discusión acerca de los problemas y desafíos que atenazan a la humanidad, que son muchos (*idem*).

Humanisten gogoko adierazpena izan arren, unibertsitatea bideratuko duen ekonomia-eta enpresa-munduak nekez inbertituko luke horretan horretarako.

Zer egin, bada, Bolognako Planaren berehalako ezarpenaren aurrean (2010)? Erakunde erabakitzaileen inolako inplikaziorik izango ez duten eztabaida hutsaletan aritu? Aukerak anitzak direla sinetsi eta kolaboratu? Egituraren aldaketa barnetik planteatu? Han-hemenka adabakiak jartzeari ekin? Pistoi utopikoa jaitsi eta zaintza bereziak antolatu, urtez urteko tasen igoerak KPI delakoa baino askoz altuagoak izan ez daitezten? Litaniak eta intzirika jardun izaera publikoa gal ez dezan? Euskal paradisuaren etorreraren zain itxaropentsuki segi?

Bidenabar, ez ote zuen Platonek gastritisa sendatzeko erremediorik utzi?¶

*. *Jakin* aldizkariaren aurreko zenbakian (168, 2008ko iraila-urria) aztertutako gai monografikoa Bolognako prozesua izan zen, baina honako artikulua hau ez da zenbaki horretako ezein artikuluri egindako erantzuna. Izan ere, artikulua hau ere zenbaki horretan agertutakoan aldi beretsuan idatzia izan da.

1. Berriki sortua den Ministerio de Ciencia e Innovación delakoaren web ofizialean (http://web.micinn.es/contenido.asp?menu1=3&menu2=3&menu3=&dir=04_Universidades/022EdUnSu/032EEES/04@SpE/00-Dtos) beste era batez adierazten da hori: «La integración del sistema universitario español en el Espacio Europeo de Educación Superior requiere de propuestas concretas que desarrollen los *distintos elementos conceptuales definidos en las declaraciones europeas*» (gurea da letrakera etzana).
2. Ez dira multzo honetan sartzen Bolognako instrukzio-liburua itsu-itsuan irakurtzen aritu direnak, ez eta, zurigarri gisa edo, Plana hala edo hola «saltzen» eta ezartzen saiatu diren kudeatzaileak ere. Balorazio kritikoa, edonola ere, ez da anitzegia izan, baina bai klase eta kolore ugariak, eta irakurle interesatuak edozein webgunetan aurkitu ahal izango du.
3. Oinarrizko dokumentazioa, ondoko helbidean: http://web.micinn.es/contenido.asp?menu1=3&menu2=3&menu3=&dir=04_Universidades/022EdUnSu/032EEES/01@Bologna/01-DBasic.
4. Historia «ofiziala» honako helbide honetan aurki daiteke: http://web.micinn.es/contenido.asp?menu1=3&menu2=3&menu3=&dir=04_Universidades/022EdUnSu/032EEES/01@Bologna/00-DHist.

5. Lehen zikloak *Graduko* titulua eskainiko luke eta *Masterra* bigarrenak. *Gradua* delakoak orokor eta generalista izatetik urrunago joango ez den prestakuntza eskainiko bide dio ikasleari (lan-merkatutarako egungo Lan Heziketaren pareko balioarekin, baina urtebete gehiagoko iraupena eta kostea izanik). *Masterrek*, berriz, ikaslearen espezializazioa ekarriko omen dute. Esan gabe doa masterrak direla unibertsitateen prestigioa eta nortasuna markatuko dituztenak; haietan xahutuko dira aurrekontu eta ahaleginen kopuru handienak. Horren erakusgarri, unibertsitate gehienetan —EHU-UPV barne— graduondoko ikasketak izan dira lehendabizi diseinatu direnak.
6. Hirurogeita bost orduko lan-asteak sustatuko du hori gero. Eta mugikortasun europarrak merke bihurtuko.
7. Izenez unibertsitate, zeren ez baita falta Bolognaren eraginez egokitu «sistema» horri unibertsitatei tradizionalki esleitu izan zaien izaera atzematzen ez dionik, ohiko institutuen eta lanbide-eskolen arteko hibridazio-heziketa sumatzen baitute bertan, batik bat titulazio-sistema berriko lehen zikloari dagokionean.
8. Ordu-kopuru bolognar horien kalkulua master eta ikastaro egokitueta gauzatzen da dagoeneko. ECTS sistemako kreditu bakoitzaren balioa 25 ordukoa da: 10 ordu klaserako eta 15 ordu lan desberdinetarako. Beraz, 60 kredituko ikasturteak 600 ordu klase izango ditu (60 kr. x 10 ordu kredituko) eta 900 ordu lan pertsonalerako (60 kr. x 15 ordu kredituko); orotara, 1.500 ordu. Hogeita hamar astetan, jai-egunik edo iganderik bat ere gabe, eguneko zazpi ordu luze ateratzen zaizkio ikasleari kurtsoa gainditu ahal izateko.
9. Predikzioak predikzio, denbora-kontua (zentzu guztietan) baino ez dirudite unibertsitateetan tradizionalki egon izan diren askatasuna, disentsio-espirtua eta jarduera emankor oro (kulturalak, elkartasunekoak, etab.) ahaztuen gordailuan uztearenak eta, era berean, jarduera akademikoetan (berdin klase, mintegi, bilera zein hitzaldi) kontrola ohiko bihurtzearenak.
10. Kalitate-parametroen arazoa, «arrazoizko» ez diren suspentsio-kopuruak jar litzakeen irakaslearen penalizazioa, etab. bigarren mailako predikzioen atalerako utz litezke.
11. Ezin da ahaztu *Gradua* lortu ahal izateko praktikek izango duten presentzia handia. Hirurogei kreditukoa izan liteke karrera batzuetako praktiken balioa. Praktika horiek, definizioz, ordaindu gabeak ohi dira eta, maiz asko, lanpostu arruntak betetzeko erabiliak.
12. Matrikularen prezioaz gainera, ohikoa da etxetik at bizi behar izatea, horrek ekonomia xumeei dakarkien gastu-desorekarekin.
13. Hain zuzen ere, karrera ondokoa izan ohi baita «graduatu» egonkortasun afektiboan pentsatzen hasten deneko garaia, horrek dakarrenarekin: gurasoenetik at dagoen teilape berri batean sartu ahal izateko alokairuak, euriborraren ordainketa puntuala eskatuko duen hipoteka-kreditua, etab.
13. Gainera datorkigun egokitzapen horren iragarki moduko bat UPV-EHUK antolatzen dituen masterren eta *titulu propioen* prezioetan atzeman daiteke (ikus gure «Bologna bidean», 2007.06.22ko *Garan* zein 2007.06.26ko *Berrian*).

15. Beken politikak ere berebiziko laguntza eskainiko bide du trantsizioa gogorregia gerta ez dadin.
16. *El País*, 2008.06.07. Ezin jakin, «en el campo científico» esan zuen arren —hitzak eta kontzeptuak monopolizatzen daramaten inertzia inkontzientegatik, nonbait—, «en el campo tecnológico y de las ciencias aplicadas» esan nahi izango ote zuen ministro donostiarrak, zientzi arloan —berak besterik demostratu bitartean, bederen— humanitateek ez baitute huts gehiegirik egiten.
17. Esana bihoa Espainiako gobernuak Bologna Planaren ezarpenerako kostea zerotik hurbil planteatua zuela.
18. Ez da hau kategoriatan horiekin loturik doan *privatizazioa-merkantilizazioa* eztabaidan sartzeko tokirik aproposena.
19. Nahi beste eufemismoz baliatuta ere, nabarmen baino nabarmenago geratu da finantziazio-iturriak «emaitzarik hoberenak» eskaintzen dituzten arloetan bilduko direla, beste guztietan oihanezko legearekin jokatu beharko dutelarik gose-asetzea (eta iraupena).
20. Alferrrikakoa litzateke galdetzea ea zoriari egotzi dakiokkeen Ministerio de Ciencia e Innovación delakoan izendatu den lehen ministro titularra CEOEko zuzendaritzatik igarotako enpresaria izatea. Garmendiak berak zuzendaritza horri esana da demokraziaren historian lehen aldiz gertatzen dela ikerkuntza, teknologi garapena eta enpresa-berrikuntza bateraturik agertzea ministerio bakar baten barnean (2008.05.13).
21. Esanguratsua da oso Universidad Nacional de Educación a Distancia-UNEDeko Gizarte-Kontseiluaren kasua, izan ere, Telefónica enpresa multinazional buru den César Alierta Izuel baita Kontseiluburua eta Telefónica Fundazioko lehendakariorde exekutiboa den Javier Nadal Gizarte-Kontseiluko Idazkari Nagusia. Bestalde, iragan uztailean aurkeztu ziren kontseilukide berrien jatorriak ere ezin argiago erakusten du hamazortzi kidez osatutako Gizarte-Kontseiluaren jaidura bolognarra: Oscar Fanjul («fue Presidente Fundador de Repsol [...] y es, en la actualidad, Vicepresidente de Omega Capital. Es Vicepresidente del Consejo de Administración de Lafarge y también miembro de los Consejos de la London Stock Exchange, Marsh & McLennan Companies, Acerinox y Areva. También es Trustee del International Accounting Standards Committee Foundation (IASC Foundation)») (http://portal.uned.es/portal/page?_pageid=93,644264&_dad=portal&_schema=PORTAL&id_noticia=871), Laura González-Molero (alemaniar multinazional kimiko-farmazeutikoa den Grupo Merck-eko lehendakaria eta kontseilaria Espainian), Rafael Catalá (Grupo Codere-ko idazkari nagusia eta haren Administrazio Kontseiluko idazkaria; Codere Taldea joko pribatuaren sektoreko multinazional espainiarra da: kasinoak, bingoak, apustuak, hipodromoak...) eta Julián García Valverde (Imathia Global izenekoaren lehendakaria). Enpresa pribatuaren presentzia eskergaz ohartarazteko azpimarratzen dugu datua, zeren eta Conferencia General de Política Universitaria delakoaren ordezkari gisa doazen azken lau pertsona hauek ez baitute zerikusirik CEOEek eta CEPYMEk Kontseiluan dituzten beste hiru ordezkariekin. Izurra izurtuz,

- gogora bedi ezen lagun horiek ordeztzen duten Conferencia General de Política Universitaria delakoa «es el órgano de concertación, coordinación y cooperación de la política general universitaria al que le corresponden las funciones de [besteren artean] establecer y valorar las líneas generales de política universitaria, su articulación en el espacio europeo de educación superior y su interrelación con las políticas de investigación científica y tecnológica» (ikus abenduaren 21eko 6/2001 Unibertsitate-lege Organikoa, IV Titulua, 27 bis artikulua).
22. UPV-EHUK badu jadanik master bat «Periodismo Multimedia El Correo-UPV/EHU» izenekoa, besteak beste BBVA-k, BBKk eta Fundación Carolinak kudeatua. Bidenabar, UPVk duen garestiena: 60 kredituko ikastaroa, 5.400 euro.
 23. Igaro berri den ikasturterako UPV-EHU delakoak eskaini zituen 42 masterren artean (2.900 kreditu inguru) bi (2) baino ez ziren euskara hutsez eskaini (180 kreditu). Ikastaro-kopurua areagotu arren, joera ez da aldatu 08-09 ikasturterako iragarrita dauden ikastaroetan. (Datu gehiagorako, ikus gure «Bologna bidean», 2007.06.22ko *Garan* zein 2007.06.26ko *Berrian*.) Anekdotikoa bezain esanguratsua, halaber, UPV-EHUren makinariak ageri-agerian utzi du Sistemaren hizkuntz jaidura aurtengo Udako Ikastaroetan euskaraz eskaintzen ziren hiru ikastaroetako bat (pare bat?) bertan behera utzi duenean. Hamabost egun lehenago hamazortzi (18!) ikaslek baino ez zutela izena emanda izan da argudiatu den burokrazi arrazoia. Denetara, laurogei bat izan dira ofizialki eskaintzen ziren ikastaroak, gehienak gaztelaniaz. Nabarmenkiro (Euskal Herriko Unibertsitateaz izateaz gainera, Euskal Herrian gauzatu du egitaraua), euskarazkoena baino altuagoa izan da ingelesez burutu diren jardueren kopurua ere (hiru ikastaro eta kongresu bi).
 24. Estruktralak izanik, ez dira hemen aipatuko kultura neoliberaletik gero eta indar biziagoz zabaltzen ari diren ereduak eta unibertsitateko mikrokliman fauna propio bihurtzen direnak (fagozitoak, landare igokariak, onddo parasitarioak, petunia bakartiak...).
 25. Aldaketaren ideia xume bat egiteko aski da Espainiako gobernua unibertsitatearentzat sortu berri duen ministerioaren garrantziaz ohartzea eta, aldi berean, haren izenari erreparatzea, dagoeneko ez baita «de Educación y Ciencia», baizik eta «de Ciencia e Innovación». Eta unibertsitatei aplikatu nahi zaien filosofi norabide berriaz ohartzeko nahiko argia ez balitz Ministerioaren izena, ikus Zientzia eta Berrikuntzarako ministro donostiarrak haren xedeaz dioena: «*El objetivo es crear un ministerio capaz de incidir en el cambio del patrón del crecimiento económico*» (*El País*, 2008.06.07; gurea da letrakera etzana). Edo, beste modu batez adierazita, merkatu ekonomiaren ideologia ideia eta pentsamenduaren lantegian arras finkatua uztea da xedea.
 26. Bolognaren inguruko eztabaidari heltzeko ausardia izan duen errektore honek, besteak beste, iragan apirilean mila ikasle-irakasle inguruko asanblada luze batean hartu zuen parte. Ministerioko Agindu bat inpugnatu zuen Klaustro berezi bat antolatzeko konpromisoa ere hartu zuen bertan.

27. «No estoy dispuesto a contribuir a la privatización y mercantilización de la universidad pública, ni a degradar los títulos universitarios, ni a supe-
ditar el conocimiento al interés exclusivo del mercado. Tampoco a con-
vertir la Universidad en una escuela de formación profesional en la que
predominen con exclusividad las enseñanzas basadas en las capacidades
y habilidades, y a que deje de ser lo que debe ser» (*El País*, 2008.06.13).
28. Egia da haren unibertsitateak Irakaslegoaren Formakuntza Masterra
arautzen duen Ministerio Aginduaren gabetzea eskatu duela. Baina inork
egin izan ez balu (eta berdin Aginduaren gabetzea lortuko ez balitz), aur-
kituko ginateke ez bakarrik bigarren hezkuntzako irakasle izateko presta-
kuntza psikopedagogikoaren zama desorekatuaren aurrean (betiere, gai-
nera, irakaskuntzari zuzendutako master batean irakasleek nork bere
zientzi esparruan lortu beharko luketen prestakuntza teoriko-praktikoa-
ren kaltetan), baizik eta, aldi berean, hainbat eta hainbat graduondoko eta
masterren eliminazio praktikoen aurrean ere.